

ЎЗБЕКИСТОН СИЁСИЙ ТИЗИМИНИНГ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШУВИ ШАРОИТИДА ЁШЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ТАФАККУРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Хўршид Диллиев

ЎзЖОКУ. 1-босқич, халқаро муносабатлар ва жаҳон сиёсати йўналиши

магистранти

xurshid.dilliev@mail.ru

Мустақил тафаккур халқимизнинг тарихига, маънавий меросига, узлигини англашига имкониятлар яратиб беради. Бу эса тарихий хотира ва тафаккурнинг шаклланишига, бой дунёқарашга эга булган баркамол ёшларни тарбиялашга хизмат қилади. Бошқачароқ қилиб айтадиган бўлсак, ёшларда мустақил тафаккурини шакллантириш, уларнинг атрофда булаётган воқеа ходисаларга лоқайд булмасликнинг омили булиб хизмат қилади.

Ёшларда мустақил тафаккурнинг шаклланишида тарихий тафаккурнинг ўрни муҳим аҳамият касб этади. Тарихий жараённи энг аввало, алоҳида шахс ва жамият тақдири сифатида тасаввур қилиш лозим. Бироқ жамият уни абстракт-социологик курсаткичлари орқали эмас, балки ҳаёт инсонлар тақдири, ўзаро алоқалар воқеликлар орқали кўрсатиб бериши лозим. Ёшлар онгида тарихий тафаккурни шакллантириш, халқимиз орасидан етишиб чиққан улғу алломаларнинг жаҳон цивилизацияси тараққиётига қўшган хиссалари билан таништириш, буюк тарихий воқеаларни ёдга олиш, воқеаларни баён қилишдаги холислик, сохта қарашларга зарба бериш, аждодларимиз яратган маданий меросни ҳар томонлама урганиш муҳим аҳамият касб этади. Таъкидлаш жоизки, сунгги йилларда тарихий тафаккур файласуф ва социологлар томонидан кенг урганилмоқда.

Мамлакатимиз ёшлари аждодларимиздан қолган буюк илмий интеллектуал, бадий, маънавий меросни ҳар томонлама чуқур урганиш имкониятига эга бўлишди. Тарихий хотирани тиклаш, замоннинг энг янги ютуқларини ўзлаштириш давомида миллий ғурур ҳам тикланиб, мустаҳкамланмоқда. Айниқса, янги авлодни баркамол этиб тарбиялаш, яъни жисмонан бақувват, маънан етук қилиб тарбиялаш масаласига жамият миқёсида устувор вазифа деб қаралмоқда.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган, янгиланиш жараёнлари ҳамда амалга оширилаётган туб ислохотлар, мустақил фикрловчи, шахсий дунёқарашга эга бўлган, ижтимоий тараққиёт қонунларини англаб етадиган, ташаббускор

ёшларнинг бўлишини тақоза этмоқда. Давлат сиёсатининг асосий йуналишларидан бири ҳам теран фикрловчи, ўз мустақил дунёқарашига эга бўлган иқтидорли ёшларни камол топтириш ва тарбиялашга қаратилгандир. Чунки, ўзгалар фикрига қарам бўлиш, турли ёт мафкураларга эргашиш жамият маънавиятини таназулга олиб келади.

Ёшларни Ватан ва миллат манфаатлари йўлида фидоийлик кўрсата оладиган, мустақиллигимизнинг моҳиятини ва қадрини англайдиган, уни ҳар қандай хавф-хатардан асрашни ўзининг муқаддас бурчи деб билиш руҳида тарбиялаш муҳим аҳамиятга эга. Яъни, мустақил тафаккур мустақилликни мустаҳкамлашнинг, ёшларнинг жамиятдаги урнини белгилашнинг асосий меъзони ҳисобланади.

Бугун биз ҳар томонлама тараққий топиб бораётган, ўз олдига эзгу ва улуғ мақсадлар қўйиб тинч, осойишта ҳаёт кечираётган, ўз куч ва имкониятларимизга таяниб, ҳуқуқий демократик давлат, кучли фуқаролик жамияти қуриш йўлида улкан натижаларни қўлга киритаётган мамлакатда яшамоқдамиз. Мамлакатимизда ҳукм сураётган тинчлик ва осойишталик, динлараро бағрикенглик, миллатлараро тотувлик ҳамда ҳамжиҳатлик юртимиз тараққиёти йўлида амалга оширилаётган эзгу ишларнинг мустаҳкам асоси бўлиб хизмат қилмоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, мустақил фикрлаш жамиятда, инсонлар ўртасидаги муносабатлар муҳити яхши бўлганда ривожланади. Ана шуларни ҳисобга олгандиган бўлсак, сўнги тўрт, беш йил ичида республикаимизда истиқомат қилувчи турли миллат ва элатлар ўртасидаги муносабатлар, диний бағрикенглик, миллатлараро тотувлик ғояларининг мустаҳкамланишига шарт-шароит яратмоқда.

Мустақиллик йилларида ёшларнинг онги, тафаккури бир мунча ўзгарди. Биринчи галда оламга, жамиятга, инсонга муносабатда, турли воқеа ва ҳодисаларни, ёт ғоялар ва эътиқодларни идрок этишдан воз кечилди ва ҳақиқий виждон эркинлигини таъминлашга киришилди.

Хусусан, жамиятда ўз илдизи ва асосига эга бўлган институтлар, кадриятлар, урф-одатлар, аҳоли менталитети, минтақавий, миллий, диний, маданий-маънавий хусусиятлар халқнинг модернизациялашган кадриятларни қай даражада қабул қила олиши, сиёсий тизимнинг янгиланиши кабиларнинг эътиборга олиш зарур.

Мустақил тафаккур эркинлиги, жамиятни модернизациялаш жараёнида инсонпарварлик ғояларининг шаклланишида муҳим аҳамият касб этади. Ёшларда мустақил тафаккурнинг шаклланиши, ижтимоий-иқтисодий

жараёнларда кечаётган янгиланишлариниг туб моҳиятини теран англаб етиши учун кенг имкониятлар яратиб беради.

“Миллий ғоя: тарғибот технологиялари ва атамалар луғати”да модернизацияга шундай таъриф берилади: “Модернизация (ингл. Modernisation- ўзгариш, янгиланиш, замонавийлаштириш)- Индустрлаштириш, саноатлаштириш даврида аграр, тарихий ва замонавий жамиятлар тараққиётининг янги босқичга кўтарилишини ифода этувчи ижтимоий жараён. У жамият ҳаётининг барча жабҳалари: иқтисодиёт, сиёсат, ижтимоий ва маънавий-маърифий соҳанинг модернизация қилинишини тақозо этади.[1.] Биз ҳам бу фикрларга кўшилган ҳолда модернизация янгилаш, предмет ва ҳодисаларни такомиллаштириш, уларни замонавий талаблар ва меъёрларга ҳамда замонавий сифат ва миқдор кўрсаткичларига мувофиқлаштириш демоқчимиз.

Модернизация ва мустақил тафаккурнинг ўзаро уйғунлиги куйидаги ҳолатларда намоён бўлади:

Биринчидан, мустақил тафаккур эркинлиги жамиятни модернизациялаш жараёнида инсонпарварлик ғояларини шакллантиради.

Иккинчидан, жамиятни модернизациялаш жараёнида мустақил тафаккур, ёшларнинг мантиқий фикрлашини шакллантиради.

Учинчидан, тафаккур эркинлиги жамиятни модернизациялаш жараёнида тафаккур тобелигидан холос этиб мустақил фикрлашни шакллантиради.

Тўртинчидан, мустақил тафаккурга эга бўлган ёшларда, турли тажовузкор мафкуравий ахборот хуружларига қарши ғоявий иммунитет шаклланади.

Бешинчидан, мустақил тафаккурга эга бўлган ёшларда, аждодларимиздан, авлодларга қадрият сифатида ўтиб келаётган бой маданий-маънавий меросимизга ҳурмат ва уларни авайлаб-асраш туйғусини шакллантиради.

Олтинчидан, жамиятни модернизациялаш жараёнида мустақил тафаккурга эга бўлиш, бугунги инновацион ғоялар кенг шаклланаётган бир даврда ёшларнинг келажакка бўлган ишончининг ортиб боришига хизмат қилади.

Озод юртнинг хур фикрли фарзандлари мустақил ва эркин тафаккур қилиш ҳуқуқига эгадирлар. “Инсон тафаккурига нафақат унинг билимлари, ақлининг таҳлили ва умумлаштириш салоҳияти, мустақил хулоса қилиш масъулиятидан чўчимаслиги, соғлом скепсис, ҳиссий-психологик хусусиятлари, шунингдек, эътиқоди муайян диний-фалсафий, эстетик, ахлоқий қадриятлар тизимига муносабати ҳам таъсир кўрсатади”.[2.] Бу эса, одамнинг табиатнинг иштрокчиси, унинг таркибий қисми инъикосидир.

“Ўзбекистоннинг мустақил тараққиёти энг олий мақсадларни кўзлайди, биз илм-фан ва техникани, юксак технологияларни, маънавий маданиятни

ривожлантириб, ҳақиқий бозор муносабатларини қарор топдирмоқдамиз, жаҳон ҳамжамиятига интеграция бўлмоқдамиз. Инсон камолоти ва эркинлиги учун барча зарур шарт-шароитларни, шу жумладан, интеллектуал имкониятларни яратмоқдамиз. Олдимизга қўйган мақсадларга эса фақат ақл ва чуқур мантиққа таянган тафаккур ёрдамидагина эришиш мумкин”[3.] Бундай вазият эса ёшларнинг зиммасига улкан ижтимоий вазифа юклайди.

Тафаккур озодлиги учун халқимизнинг қанчадан-қанча алломалари курашиб келганлар. Жаҳидчилик ва миллий озодлик ҳаракати намоёндаларининг фаолияти бунга ёрқин мисол бўла олади. Улар миллатнинг тили ва дини, урф-одат ва анъаналарини сақлаб қолиш учун фидокорона курашганлар ва бу йўлда кўпгина қурбонлар беришган. Чунки, тафаккур озод бўлмаса, онг ва шуур тазйикдан, қулликдан қутилмаса, инсон тўла озод бўлолмайди.

Маълумки, “Жамият ва шахс уйғунлиги тамойили, инсон ҳуқуқларининг давлат ҳуқуқидан устунлиги, инсон шахсий ҳаётининг дахлсизлиги ва мухторийлигини ҳимоя қилиш, эркин танлаш имкониятларини яратиш, ўзгача фикрга ҳурмат, қарашларда плюрализм, бошқарувда демократизм тафаккур эркинлигини вужудга келтирувчи ва таъминловчи омиллардир”.[4.] Демократия, эркин фикр, эркин тафаккур учун эса мунтазам курашмоқ керак.

“Эркин тафаккур, кенг маънода оламни, тор маънода конкрет вазиятни адекват, яъни имкон даражасида, тўлалигича, бузмасдан, холис ва объектга мос равишда акс эттиради. Адекватлик эркин тафаккурнинг муҳим белгиларидан ва мезонларидан биридир”.[5.] Ёшларда бундай фазилатни юзага келтириш учун назария ва амалиётнинг бирлиги, тажриба ва янгилик иш услубининг уйғунлигини таъминлаш талаб этилади. Бу жараён эса, узлуксиз ва узвийлик ҳамда яхлитлик симптомларига эга бўлиши зарурдир.

Хулоса сифатида шунини айтиб ўтиш керакки, мустақил тафаккурнинг асосий моҳияти, инсонпарварлик, жамият ва алоҳида шахс манфаатларини англаб етишда ўз ифодасини топади. Мустақил тафаккурни, мустақиллик талабларига ҳамда ҳозирги ахборот технологиялари, ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларига шиддат билан кириб келаётган, бутун дунёда глобаллашув тенденциялари кучайиб бораётган давр даъватларига мослаштирамасдан туриб, ислохотларни юқори суръатларда ва муваффақиятли давом эттириб бўлмайди десак ҳақиқатга яқинроқ бўлади.

Президентимиз Ш.Мирзиёевнинг ёшларни бегона мафкуравий тазйикдан ҳимоя қилиш борасидаги ташаббуслари ҳам ёшлар олдига қўйилган улкан дастурий топшириқлардан бири ҳисобланади. Шундай экан, бизнинг асосий вазифамиз, эски ақидалардан холи бўлган, янгилик фикрловчи мустақил тафаккурга эга бўлган ёшларни тарбиялашга қаратилмоғи зарур.

Энг асосийси, давлатимиз мустақиллигининг маънавий асосларини мустаҳкамлаш, миллий қадриятларимиз, анъана ва урф-одатларимизни асраб-авайлаш, ёш авлод қалбига она юртга муҳаббат, миллатга садоқат туйғуларини чуқур сингдириш ҳамда ғоявий ва ахборот хуружларининг мақсадларини фoш этиш, ёшларни хушёрлик ва огоҳлик руҳида тарбиялашга қаратилмоғи керак.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)

1. Миллий ғоя: тарғибот технологиялари ва атамалар луғати. Т.: «Академия» 2007, 222-223 бетлар
2. Абдурахим Эркаев. Тафаккур эркинлиги. Т.: “Маънавият” 2007, 49-бет.
3. Абдурахим Эркаев. Тафаккур эркинлиги. Т.: “Маънавият” 2007, 91-бет.
4. Абдурахим Эркаев. Тафаккур эркинлиги. Т.: “Маънавият” 2007, 146-бет.
5. Абдурахим Эркаев. Тафаккур эркинлиги. Т.: “Маънавият” 2007, 148-149 бетлар.